

Április 24. Szent György napja

Sárkányölő Szent György évszázadokon át a lovagok, lovas katonák, fegyverkovácsok, szíjjártók, vándorlegények és utóbb a cserkészek patrónusa volt. Nevéhez legenda kapcsolódik, amely szerint legyőzi a sárkányt és kiszabadítja fogságából a királylányt.

A néphagyomány ettől a naptól számítja az igazi tavasz kezdetét. A rómaiak e napon ünnepelték Paliliát, mely pásztorünnep volt. E hagyomány továbbélése mutatható ki a hazai állattartás szokásaiban is. Április 24-én történt meg az állatok első kihajtása a téli szálláshelyükről, ehhez pedig számtalan hiedelem és szokás párosult, amely az állatok egészségét, tejhozamát, szaporaságát biztosította. Például a marhákat gonoszelhárító, termékenységvarázsló céllal láncon vagy tojáson hajtották át, hogy olyan erősek legyenek, mint a lánca és olyan kerekdedek, mint a tojás.

Hajdúnánáson is számos az állattartáshoz kapcsolódó hiedelem élt. Például mikor a tehén először volt a csordában, a gazda nem a kisajton engedte be, hanem a kapun, ahol egy estrangot löktek a jószág derekára, s a tehén azzal ment be az ólba. A jászol szélét bekenték fokhagymával, s a gerendába nyírfa seprűt és hagymakoszorút tettek. A fokhagyma, hagyma és seprű a gonosz elleni védekezést szolgálta.

Az egész magyar nyelvterületen hittek abban, hogy az e nap előtt fogott gyíkkal megelőzhető a torokgyík, ha megkenegetik a torkukat vele. A gyík ebben az esetben a Szent György legendában megjelenő sárkányt szimbolizálja. Általában ilyenkor vetették a kukoricát, babot, uborkát. Ha a varjú nem látszott ki a búzából, jó termésre számítottak.

Időjárásjósító hiedelmek is kapcsolódnak a Szent György napja körüli időszakhoz, pl. úgy vélték, hogy ha e nap előtt megszólalnak a békák, az korai tavaszt és nyarat jósol. Általánosan elterjedt hiedelem szerint a Szent György nap előtti mennydörgés a bő termés előjele. Közismert a mai naphoz kapcsolódó naphívogató gyermekdal, melynek egyik változata:

Süss föl nap, Szent György nap,
Kert alatt a kislibáim
megfagynak.
Terítsd le a köpönyeged
Adjon isten jó meleget!

Szent György napjához fűződik a pásztorok és béresek szegődtetése, amely egészen Szent Mihály napjáig tartott, illetve a juhbemérés is.

Mivel a hajdúság évszázadokra visszanyúló tevékenysége az állattartás és pásztorokodás, így számos jeles alkalom kapcsolódik a térséghez, többek között a mindenki által ismert Hortobágyi Pásztorünnep. Hajdúnánáson minden év májusában rendezik meg a Kihajtási ünnepséget. Sajnos idén a járványhelyzetre való tekintettel ez elmarad, de szeretnénk az olvasókat arra biztatni, hogy osszák meg velünk ehhez az ünnephez kapcsolódó emlékeiket. Lehet ez visszaemlékezés egy hajdúnánási pásztorra, kihajtásra, esetleg egy tárgy, amely ehhez az ősi mesterséghez kapcsolódik, vagy akár csak az állattartáshoz.

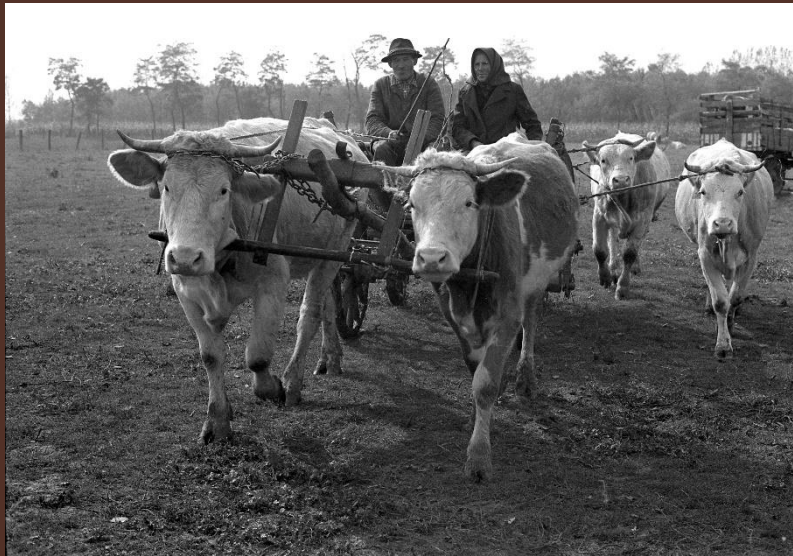
A visszaemlékezéseket, a fotókat és a hozzájuk kapcsolt leírást küldjék el a moricz.helytorteneti@gmail.com email címre vagy a Helytörténeti Gyűjtemény facebook oldalára.

Hajdúnánás, 1948. Kunkovács László felvétele

Juhász Hajdúnánáson, Kunkovács László felvétele

Fogat Hajdúnánáson, Kunkovács László felvétele

Bográcsban ételt főző gulyások (Hajdúnánás, 1980-as évek)
/Néprajzi Lexikon/

Ki hogy szegődik

Ötvenkét éves korára csordás lett Péter Sándor a hajdúnánási nagylegelőn. Hortobágyon tanult idegen számadóknál, mert akármilyen jó számadó volt is egy apa, nem tudta úgy megfogni a saját ivadékat, ahogy kellett volna. Nem volt hozzá szíve. Ha keményen sikerült valami a gyerekekkel, még inkább neki lát. Így folyt a szó beszélgetés közben, amikor rágyújtani készültek itatás után a kútnál.

— Abba' az időbe, mikor én még kezdtem tizenégybe, gyerekeim vótam — mondja Péter Sándor —, lebettem 14—15 éves. Hát csakis mint kisbajtár kezdtem, hogy kijárm az inaséveket. Azir mondják, hogy kisbajtár, vagy forgatóbajtár, mert az vizet nem húz. Amék vizet húz, annak több feladata, meg fizetése van. Persze, a kisbajtárt mindig küldözgetik, eriggy forgasd meg a jóságot, vagy szalaggy hajtásd utánna a hátuját. Ha valamelyik bornyú, de még marha is lefekszik a vizes hídgyepen, csak a kisbajtárt küldik, hogy kötsse fel, mert a nagy emberek elmennek vizet húzni.

Hát igaz, születni kell a pásztorkodásra is, mer az olyan aki nem születik rá, hiába szegődik be. De annak az a véri, annak arra születni kell. Látja, mán maga — ez nekem szól — nem lenne jó pásztornak, mer jóvó-mendő, nyugtalan ember. Az igazi az annyából hozza ki magát. Vannak gyermekemberek, meg felnőttek is, egy hetet se bírnak ki. Beszegődnek, vagy gyerekeikkel beszegődtek, egy darabig elvan, de jön egy rossz idő, egy szeles eső, a marha mellett fű, a számadó úgy gondolja, hogy ott áll az én emberem az elején, iszen ő maga is ott van, az olyan hamar elillan. Van olyan, amék másképp nem tud menekülni, azt mondja:

— Elemegyek, körülízek a hátuján.

Körül is nézett, még hozzá jól, de arra törekedett, hogy inkább a számadó hátujához kerüljön. Csak hogy mire a számadó körülírt magán, hogy hová lett mán ez az ember, de soká jön, akkorra mán el is ment. Köszönt a kapufélfának. Még annak sem, mert nem is vót. De amék megmaradt, az állta a sarat. Ő mán azt mondja,

hogy nem bánja, ha vasvilla hull is az égből. Majd el-fér a sorja közt.

Úgy járt ez a Téfel Pista is. Ez lelencc fattyú vót, vagyis-hát menhelyi. Egy dilbe a kútnál vótunk deleltetni. Oszti mikor elindult a jóság, én ott maradtam a kunyhónál, mer olyan a jóság, hogy nem egyszerre kél fel. Mint az ember. Egyik tovább fekszik mint a másik. Ama nyúzózik, a másik vakaródzik, van amék a többit döföli. Én arra lettem figyelmes, hogy indult a jóság, de mán nagyon halad felele a tag szűlhez. Én is indultam a jóság után. Nízem a fattyút össze-vissza, nem lelem sehun. Még a szomszidos tan-yába is kerestem. Egyikből mentem a másikba, hogy nem látták-e? Majd akkor níztem nagyot, mikor mondták a szomszidosok, hogy most ment, úgy ezelőtt egy félóra-val a város fele. De úgy vette az irányt, hogy egyik ten-gerből a másikba.

Amék meg akar maradni az a jobbik akaratával van, serény benne a vír. Mer vannak oszti olyanok is, akik kibírják, csak a gazda bírja. Van amék lefekszik, alszik. A jóság mellett lefeküdni nem szabad, mert aki áll a talpán az ember, aki leül csak fél-ember, aki lefekszik, az mán nem ember, hiszen könnyen elalszik. Annak mán semmi haszna. Pedig ott egész ember kell.

Az — mondja Bútor Gábor csepei származású gulyás. Én meg 1943-ba lettem tanyás a Pecze kunyhónál a Máta megett. Huszonegy darab tehenet fejtem este-reggel. A gazdáké vót a tehén, teiti a disznó ette, meg mink. Reggel főztem tejbereszeltet, dil-re vittek kenyeret-szalonnát a bajtárok. Vacsorára mondujuk pirtott lebbencs főtt. Négyen vótunk a gulyánál. A számadó Pecze János, olyan kajszja, kandra-szajú ember vót. Két nagybajtárja Jamris-ka Imre, a másik meg Tóth Jóska debrecenyi gyerekek, meg én. Ez a Tóth Jóska minden három hónapba gazdát cserélt. Neki olyan vót a divattyja, nem szeretett sokáig lenni egy helyen.

A fizetis 600 pengő, meg két tartás, de tizenégy darab juh vót a két tartásba, aut koszt. Egyéb semmi más. Én vótam a tanyás, azt ettem ami nekem jól esett, meg ami

vót. A tanyás az vizet hordott utánok, dógót nyúzott. A többiek csak este jöttek be enni. A szűrűjba mindig vittek enni-vót, sokszor még én mondtam nekik, ne vigyenek a szűrűjba, elviszem én utánok. Egyik kezembe jó vizet, a másikba ételt vittem.

A kunyhó tájkát nyírág-seprűvel fel kellett seprni minden reggel. A disznó-szart, meg mindent elsepertem egy székfokra. Az apró-líknak gondját viseltem. A számadónak vót kint disznó, magló, kacsa, tyúk, még gyöngytyúk is vót. A tojást a számadó vitte be eladni, a gazdasszony meg köteteltette. Vót úgy, hogy mikor a számadó kint vót, azt mondták, hogy minden ember riszire tizenhárom tojást üssék. Jól íltünk, de rendnek kellett lenni, az biztos. Az a nagy derék ember úgy szít is vágott vóna köztünk a karikással. De segítségnek lenni kell. Mit is csinált vóna az ember magába. Ez nem egy embernek való munka, akármennyire is szeresse valaki a jóságot. Egy ember az csak egy ember. Ha baja vóna, még az sincs aki egy kis vizet adjon. Meg ilyenek.

Tényleg így van, fűzi tovább Máro László nagygu-lyás a nánási nagylegelőn. Katonás ember, úgy is beszél:

— Ha számadó nincs, akkor a felelősbajtár veszi át a parancsnokságot. Szentigaz, hogy a jó pásztornak születni kell, de hát egyre kevesebb van ilyen. Tudja, olyan ez, mint a példabeszéd tartja:

Vót eccer egy kondás itt a tedeji uradalomba, oszti annak vót egy fia. Olyan okos vót, meg sokat tanult, hogy tán egri püspök lett belőle. Eccer aztán elment megnézni az öreget a fiú. Az apa ípp a kereszt tövibe legettetett. Hát odamegy hozzá a fia, mán mint püspök és kérdezi:

— Hogy vannak ídes-apámék? Nem betegek?

Az öreg úgy látszik többre becsülte a maga mesterségét mint a fiát, mert így válaszol:

— Nincs nekünk semmi bajunk. Csak mán én öreg vagyok és ha a fene nem ett vóna püspöknek, akkor mán rígen a kezeden vóna ez a nyáj.

Béres András

Hajdú-Bihari Napló 47. évf. 176. sz. (1990.07.28.) 11.

A témában további információkat olvashatnak:

Magyar Néprajzi Lexikon IV. kötet

Magyar Néprajz VII. kötet (Bp., 1990)

Róheim Géza: Magyar néphit és népszokások (Bp., 1925)

Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium, I–II. (Bp., 1977)

Máro Gábor: Pásztorkodás Hajdúnánáson (Hajdúnánás, 1999)

Máro Gábor: Hajdúnánási pásztorokkal megesett anekdoták, történetek (Hajdúnánás, 2009)

Kunkovác László: Nánási vásárok, nánási pásztorok (Bp., 2018)

Bencsik János: A szarvasmarha paraszti tartása Hajdúnánáson a XVIII. század végétől (Hajdúböszörmény, 1974.)